

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 13.14/2024

SJIF 2024 = 5.444

Том 3, Выпуск 10, Ноябрь

SURUNKALI GEPATIT VA JIGAR SIRROZI ETIOLOGIYASI, KLINIKASI, KECHISHI, DAVOSI.

Rasulova Mavlyuda Azzamovna

Zarmed universiteti Tibbiyot va bioinjeneriya instituti

“Fiziologiya, patofiziologiya va gigiyena” kafedrası asıssenti

Anatosiya: Ushbu maqolada “Surunkali gepatit va jigar sirrozi etiologiyasi, klinikasi, kechishi, davosi haqida ma’lumotlar berilgan. Jigar organizmning bosh laboratoriyasi deb ataladi. Bu muhim organ qorin bo’shlig’ida, o’ng qovurg’alar ostida joylashgan. Massasi 1,5 dan 2 kg gacha bo’lgan jigar pay apparati va qorin ichki bosimi yordamida doimiy vaziyatini saqlab turadi. U diafragmada (orqadan va yuqoridan), ichaklarga, o’ng buyrakka (pastdan), oldingi qorin devoriga (oldindan) tegib turadi. Jigarda ikkita asosiy bo’lak: o’ng (katta) va chap (kichik) bo’lak farq qilinadi. Bu bo’laklar orasida o’yiqlik bo’lib, bu yerda o’t pufagi — o’t suyuqligi turadigan organ joylashgan. O’t pufagi tanasi o’n ikki barmoq ichakka yopishib turadi. Unga 50 ml gacha (normada) sig’adi, uzunligi — 10 sm, eni — 2—4 sm, qopcha shaklida. Jigarning asosiy struktura birligi gepatotsit—jigar hujayrasi hisoblanadi. Gepatotsitlar jigar bo’laklarini hosil qiladi, bo’lakchalar yuqorida eslatib o’tilgan bo’laklarga gruppalanadi. Jigar bo’lakchalari va bo’laklari orasida biriktiruvchi to’qima va makrofaglar sistemasi hujayralari (retikulo-endotelial sistema) bo’ladi. Biriktiruvchi to’qima butun organ orqali o’tib, gepatotsitlarni go’yo jipslashtirib turadi. Gepatotsitlarda muhim hazm sekreti—o’t ishlanib, u gepatotsitlar orasida bo’ladigan o’t yo’llarini hosil qiladigan o’t kapillarlariga tushadi. Jigardan chiqayotganda ular umumiy jigar yo’liga quyiladi. Jigarning qon ta’minoti darvoza vena bilan birga jigarga jigar darvozasi sohasida kiradigan jigar arteriyasi orqali amalga oshiriladi. Darvoza venasi orqali jigarga venoz qon tushadi, darvoza vena jigar bo’lakchalari va bo’lakcha ichida joylashgan jigar venalari kapillarlarini to’rtinchi darajada mayda venalar to’rtinchi darajada hosil qiladi. Qon kapillardan jigar venalari orqali pastki kavak venaga tushadi. Jigarning organizm hayot faoliyatdagi ahamiyati benihoya katta. Odam organizmiga ovqat bilan tushadigan oqsillar, yog’lar, uglevodlar, vitaminlar hazm apparatida singiydi va qon oqimi bilan jigarga boradi. Bu yerda aytib o’tilgan moddalarni turli organlar va sistemalar osonlikcha o’zlashtiradigan mahsulotlarga

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 13.14/2024

SJIF 2024 = 5.444

Том 3, Выпуск 10, Ноябрь

aylantirib beradigan ximiyaviy reaksiyalar sodir bo'ladi. Masalan, uglevodlar jigarda glikogenga aylanadi, u zarurat bo'lganda jigardan qonga glukoza ko'rinishida tushadi. Jigarning oqsil almashinuvida roli shundan iboratki, u organizm uchun zarur albumin, I faktor (fibrinogen) yoki protrombin hosil bo'lishida qatnashadi. Jigar va o't xaltaning vazifalari va surunkali gepatit va sirroz kasalligi haqida bayon etilgan.

Kalit so'zlar: Surunkali gepatit, o't pufagi, xolesistit, safro, sekretiya, jigar sirrozi, gepatosid hujayralar.

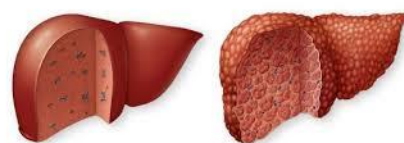
Kirish: Ushbu maqolada biz sizni: "Surunkali gepatit va jigar sirrozi" kasallilari belgilari davosi bilan tanishtirib o'tamiz

. Surunkali gepatit—jigar parenximasi, uning mezinximasi (stromasi) va tomirlarning xronik zararlanishi bo'lib, morfologik o'zgarishlari jihatidan, klinik manzarasi, rivojlanish xususiyatlari bo'yicha ham g'oyat turli-tuman kasalliklar guruhidir. Bu guruhga turli morfologik formalari: diffuz va o'choqli, asosan, gepatotsellular va mezenximal, yallig'li va distrofik (degenerativ) formalari kiritilgan. Xronik gepatit—jigarning keng tarqalgan, hamisha aniqlanavermaydigan va ro'yxatga oli- navermaydigan xronik kasallik. U o'tkir virusli gepatit bilan bevosita aloqador bo'lgani va aksariyat sirrozga aylanmay, ko'p yil kechishi hatto sog'ayib ketish mumkinligi jihatidan katta ahamiyatga ega. Standartlangan nomenklatura va xalqaro mezonlarga binoan xronik gepatit—jigarda kamida 6 oy davom etadigan yallig'lanish jarayoni bo'lib, u jigar sirroziga aylanishi mumkin.

Jigar sirrozi — surunkali jigar xastaligi bo'lib, surunkali gepatit kasalligining og'ir asorati hisoblanadi. Bunda morfologik jihatdan jigarning bujmayib qolishi va faoliyatining keskin buzilishi, jigar hujayralari — gepatotsitlarning halok bo'lishi kuzatiladi.

Jigar sirrozining *kelib chiqishida* ko'pgina omillar sabab bo'ladi. Bu sabablar gepatotsitlarning shikastlanishiga va ularni o'limga olib keladi. Shuni ham hisobga olish kerakki, bu jarayon asta-sekin rivojlanib borishi yoki qaytalanib turishi mumkin.

Kasallikning kelib chiqishida jigarnin g viruslar ta'sirida shikastlanishi katta ahamiyatga ega. Virusli gepatit B dan keyin 3—5% hollarda surunkali aktiv gepatit rivojlanadi va keyinchalik ulardan 40—60% i jigar sirroziga o'tadi. Bu esa surunkali aktiv gepatit bilan og'rigan bemorlarning 50—55% ini tashkil qiladi. Virusli

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 13.14/2024

SJIF 2024 = 5.444

Том 3, Выпуск 10, Ноябрь

gepatitning gepatit C formasida surunkali gepatit 60—70% kuzatiladi, 20% i jigar sirroziga o'tadi. Gepatit B ga delta virusi qo'shilishi (gepatit D) jigar sirrozini barvaqt rivojlantiradi. Kam hollarda jigar sirrozi surunkali, asta-sekin kechadigan gepatitdan keyin kelib chiqadi va 5 yil mobaynida 0,8—1,0% bemorlarda rivojlanadi.

Dunyo bo'yicha o'tkir virusli gepatit bilan bir yilda 2 million odam kasal bo'ladi, shundan 1% qismigina kasallikning surunkali formasiga o'tadi. Va keyinchalik jigar sirrozi rivojlanadi.

Jigar sirrozi kelib chiqishida dorilarning ham ta'siri katta. Hozirgi vaqtda 200 dan ko'proq jigarni shikastlantiruvchi dori birikmalari ma'lum. Dorilarni ko'p vaqt yoki katta dozada qabul qilinganda ular jigar strukturasi va funksiyasiga ta'sir qiladi (A.F.Blyuger, 1975). Bu kasallik spirtli ichimliklarni iiste'mol qilish natijasida ham kelib chiqadi. Hayvonlarda eksperiment qilib ko'rilganda ko'p vaqt spirtli ichimliklardan zaharlanish, sifatli ovqatlanishiga qaramasdan, jigarda ferment hosil qilish jarayonini buzadi va gepatotsitlarning distrofik o'zgarishiga olib kelishi aniqlangan.

Alimentar sabablar — ovqat ratsionida oqsillar va vitaminlarning (ayniqsa, vitamin B₁, B₆, folat kislota) yetishmovchiligi jigar sirrozini keltirib chiqaradi. Ko'p hollarda ichki sabablarga ko'ra oshqozon-ichak yo'llaridan oqsil va vitaminlarning qonga so'rilishi buziladi va natijada oqsil, vitamin tanqisligi vujudga keladi. Bu esa jigar sirrozi rivojlanishiga sabab bo'ladi. Tropik iqlimga xos bo'lgan mamlakatlarda parazitlar ta'sirida jigarning surunkali shikastlanishi ham keyinchalik jigar sirroziga olib keladi. Biliar jigar sirrozi hujayralarda zardobning yig'ilib qolishi yoki jigardan tashqari o't yo'llarida zardobning butkul o'tmay qolishida (xolestaz) rivojlanadi. Xolestaz sabablari surunkali xolangit, jigarning ichki o't yo'llari va jigardan tashqaridagi o't yo'llari shaklining o'zgarishi va bekilib qolishidir (birlamchi biliar sirroz). Bundan tashqari, o't yo'llarining boshqa sabablar, o'smalar ta'sirida siqilishi, ko'p vaqt o't toshlari va gelmintlar bilan bekilib qolishi ikkilamchi biliar sirrozni keltirib chiqaradi. Modda almashinuvining buzilishi va endokrin omillar ham jigar sirrozini keltirib chiqarishi mumkin (tireotoksikoz, qandli diabet va b.).

Materiallar va usullar:

Tadqiqotlar metodikasi: Zamonaviy ilmiy maqolalar, kasallik holatlari va zamonaviy tadqiqot ishlari tahlil qilindi. "Surunkali gepatit va jigar sirrozi etiologiyasi, klinikasi, kechishi, davosi" mavzusidagi so'ngi innovasion davo usullari haqidagi oxirgi yillarda chop etilgan ilmiy manbalar o'rganildi.

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 13.14/2024

SJIF 2024 = 5.444

Том 3, Выпуск 10, Ноябрь

Nazariy asos: Surunkali aktiv gepatitda har xil darajada ifodalangan astenovegetativ, dispeptik, sitolitik, mezenximal-yallig‘lanish, xolestatik sindromlar rivojlanadi. Surunkali aktiv gepatit sabablari ichida eng ko‘p tarqalgani o‘tkir virusli gepatitdir. Kasallik qo‘ziganda bemorlar o‘ng qovurg‘a ostida og‘irlik va doimiy simillaydigan og‘riq, madorsizlik, tez charchash, ko‘ngil aynishi, ishtaha pasayganligi, ichkilikning ko‘tara olmasligi, ichak faoliyati buzilganligidan shikoyat qiladi. Kasallik qo‘zigan davrda terida sariqlik, qichishish, harorat ko‘tarilishi, bo‘g‘imlarda va muskullarda og‘riq paydo bo‘ladi.

Paypaslab ko‘rilganda jigar kattalashganligi, qattiqlashganligi, og‘riq borligi aniqlanadi. Jigar pastki qirrasi o‘tkirlashadi, ba'zi bemorlarda taloq kattalashadi.

Surunkali persist gepatitning klinik belgilari kam va juda yaqqol bo‘lmaydi. Bemorlarda kam quvvatlik, charchash, ko‘ngil aynish, jig‘ildon qaynashi, o‘ng qovurg‘aning tagida og‘irlik va og‘riq paydo bo‘ladi. Obyektiv tekshirilganda teri sarg‘ayganligi, teri o‘zgarishlari, harorat ko‘tarilishi deyarli uchramaydi. Jigar paypaslanganda biroz kattalashganligi va qattiqroq bo‘lib qolganligi aniqlanadi. Remissiya vaqtida qonda o‘zgarishlar bo‘lmaydi. Kasallikning qo‘zish davrida aminotransferazlarning faolligi qisman oshishi, albuminlarning biroz kamayishi va globulinlarning oshishi bilan namoyon bo‘ladigan giperproteinemiya bemorlarning yarmida kuzatiladi. Surunkali xolestatik gepatit jigar ichidagi o‘t yo‘llarida o‘t yig‘ilib qolishi (xolestaz) sababli rivojlanadigan kasallikdir.

Kasallikni qo‘zish davrida bemorlarda terida qichishish, sarg‘ayish, keyinchalik ichakda yog‘da eriydigan vitaminlar so‘rilishi buzilganligi sababli ko‘z xiralashishi, milklarda va terida gemorragiya belgillari, artralgiya paydo bo‘ladi.

Obyektiv tekshirilganda terida sariqlik, pigmentatsiya, ksantelasmalar, qichish o‘rinlari ko‘riladi. Jigardan tashqari belgilari (palmar eritma, qon tomir „yulduzchalari“) deyarli uchramaydi. Jigar biroz kattalashadi, qattiqlashadi, pastki qirrasi silliq bo‘ladi.

Davolax quyidagicha bo‘lishi mumkin:

1. Spetsifik etiotrop davolash, ya'ni asosiy kasallikni davolash.
2. Patogenetik davolash—gormonal preparatlar—prednizolon, deksametazon va immunologik jarayonlar—antitanalar va autoantitanalar hosil bo‘lishini susaytiradigan, yallig‘lanish reaksiyalarini, fibroz to‘qima hosil bo‘lishini kamaytiradigan dorilar.
3. Umuman quvvatlantiradigan va simptomatik vositalar — vitaminlar (B-gr,

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 13.14/2024

SJIF 2024 = 5.444

Том 3, Выпуск 10, Ноябрь

С), vikasol, glukoza, insulin, zarur bo'lganda yurak dorilari va siydik haydaydigan dorilar, o't oqib chiqishiga yordam beradigan vositalar.

- 4.Parhez bilan davolash.
- 5.Dispanser kuzatuvi.
- 6.Sanatoriya-kurortda davolash.
- 7.Xirurgik davolash metodlari.

Ayrim hollarda xronik gepatit boshlanishidan uning letal natija bilan tugashiga qadar atiga 1—2 yil va hatto bundan kam fursat o'tsa, boshqa hollarda bir necha o'n yilliklar kerak bo'ladi.

Asoratlari: jigar yetishmovchiligi, burundan, qizilo'ngach, me'da va ichak varikoz venalaridan qon ketishi, tromboz, pnevmoniya, sepsis, oriqlab ketish, jigar sirroziga aylanishi, rakka aylanishi.

Profilaktikaxi. O'tkir gepatit bilan og'rigan bemorlarni o'z vaqtida va jiddiy e'tibor berib davolash zarur. O'tkir gepatit bo'lgan bemorlarni dispanserlash, ularga parhez rejimini o'rgatish, sanitariya-oqartuv va sog'lomlashtirish tadbirlari (toksik va ximiyaviy moddalar, o'simlik zaharlari, zamburug'lar xususida).

Har xil dorilar va zaharli moddalardan zaharlanishning oldini olish, sog'lom turmush tarziga rioya qilish.

Amaliy tadqiqotlar:” Surunkali gepatit va jigar sirrozi etiologiyasi, klinikasi, kechishi, davosi” mavzusini davo muolajalari usullari o'rganildi.Kasallik xavf omillarini aniqlash va davo samaradorligini oshirish maqsadida zamonaviy tibbiyot texnologiyalarning qo'llanilishi tahlil qilindi.

Natijalar: Klinik belgilari,diagnostikasi va davosi.”Surunkali gepatit va jigar sirrozi” kasalliklarida, *Sirroz belgilari:* kasallikning tez rivojlanishi; jigar holatining yetishmovchiligi. Badan terisi asta-sekin sarg'ayadi, badanda ko'kimtir toshmachalar ko'payadi. Kasallik qaytalanganda har bir a'zoda suyuqlik yig'iladi, qorinda suv yig'iladi. Jigar va taloq kattalashadi. Jigarining qirrasi o'tkir bo'lib, og'riydi. Jigar faoliyati pasayadi, vena tomiri bosimining oshish alomatlari kuchayishi bilan xarakterlanadi

Davosi:Davolash uchun bemorlarga kuniga 3 martagacha qon tomirga tomchilab suyuqlik yuborib turiladi: glukoza, fiziologik suyuqlik, natriy bikarbonat, gemodez, sorbitol, oqsilli gidrolizat, glutamin kislotalar— poliglukin, reopoliglukin, anabolik gormonlar, vitaminlar, qonni tozalash,

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 13.14/2024

SJIF 2024 = 5.444

Том 3, Выпуск 10, Ноябрь

plazmoforez, gemosorbsiya, gemodializ usuli bilan va behushlikda paydo bo'lgan turli belgilarga qarshi davolanadi.

Munozara:

Zamonaviy davolash usullarining samaradorligi: Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki "Surunkali gepatit va jigar sirrozi" kasallilari "da o'z vaqtida ko'rsatilgan tibbiy yordam va aholi o'rtasida sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish va zamonaviy davo usullarini qo'llash ko'plab asoratlarni oldini olishga imkon beradi.

Xulosa: "Surunkali gepatit va jigar sirrozi" kasallilari"ga sababchi bo'luvchi omillarni oldini olish va aholi o'rtasida sog'lom turmush tarzini to'g'ri shakllantirish va bemorlarga o'z vaqtida to'g'ri tashxis qo'yish davo muolajalar kursini o'z vaqtida o'tkazish muhim hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. Samarqand Davlat Tibbiyot Instituti www.moodle.sammi.uz sayti.
2. A.K. Jamolov, B.N. Toshmamatov, N.J. Ro'ziyeva, M.A. Rasulova "Tez tibbiy yordam va favqulodda holatlar tibbiyoti" Toshkent-2024y "Nurli qalblar"
3. O'.O. Oripov, Sh.N. Karimov "Umumiy xirurgiya" Toshkent-2008 "Yangi asr avlodi"
4. "Terapiya" M.F. Ziyayeva. Toshkent. 2007 yil.